

✕

Kronika.

✕

tla pod nogami. Oči so našle cesto, niso pa še potonile v njeni brezkončnosti, v absolutnosti njene smeri. Toda srce je zaslutilo svoje najvišje in mu že v naprej posvetilo vse svoje utripe. In to je veliko bogastvo ustvarjajočega duha, zlat talisman za bodočnost.

Ferdo Kozak.

XXVI. umetnostna razstava v Jakopičevem paviljonu: Matija Jama — Ivan Zajec. Po dolgih letih se je Matija Jama zopet pojavil na slovenski razstavi. Kot nemiren popotnik je odšel iz domovine in kot gost se za kratek čas zopet vrača, da poišče domačo zemljo in svoja tla. Po daljšem bivanju na Holandskem je priredil v juniju razstavo v Jakopičevem paviljonu: za dvainpetdesetletnega moža je pomenila več kot navaden semenj slik: razen najnovejših del je pokazal tudi karakteristične starejše slike, ki v zvezi z deli Narodne Galerije sicer ne podajajo dovršene razvojne podobe, vendar pa pri mirno tekočem umetniškem življenju, ki ne pozna neorganskih skokov, ne kaže preobčutnih vrzeli.

Razstava je obsegala okroglo šestdeset skoraj izključno pokrajinskih slik. Ob Jamovem pasivnem značaju pomeni ta omejitve, da je za nevajeno oko izraz notranjosti zabrisan do neizdatnosti in da je iskanje razvojnih stopenj in stopnjevanja v izraznih sredstvih otežkočeno; odtod tudi različna mnenja o njegovi umetnosti, ki si često ekstremno nasprotujejo. Potrebno je, da si predočimo slikarjev značaj, njegovo notranjo občutno organizacijo in njegovo rast, da bo vidni izraz njegove osebnosti organično uvrščen.

Kot otrok ljubljanske okolice je že v slikarskih začetkih občutil fizijognomijo lokalne pokrajine, ki je v bistvu opredeljena iz tajinstvene meglice in solnca nad polji ter holmčastim robom brez posebne plastike. Naravno je, da v takem zraku ni mogel rasti dramatičen značaj, ampak da se je Jama kot vesten interpret gledanega osredotočil na izražanje večno se menjajočih razpoloženj prirode. Srečno je okolici odgovarjalo senzitivno slikarjevo občutje, ki živi v miru in skoraj brezstrastnem teoretičnem iskanju izraza. Splošne kulturne razmere slovenskega naroda, ki se v dobi Jamove mladosti ni brigal za upodabljanje umetnost razen v cerkvene namene, pojasnjujejo tudi okoliščino, da se je mogel vzdržati vse svoje življenje v zasebnem reševanju čisto artistskih problemov in da si je ohranil neomejeno svobodo gibanja po vsi srednji Evropi. Z menjavo pokrajine se menja interes za njeno zunanost, naravna meja pa ne leži v tehnični možnosti izražanja, ki je pri Jami zrastle po dolgem, asketičnem razvoju v razkošno kulturo, ampak v organizaciji njegove notranjosti, ki je lirična in najgloblje reflektira razpoloženje tihih ur v naravi, pa naj si bo slikarski problem solnce, jutranja meglica ali pa mračni večer nad Barjem. Razmerje do pokrajine je osebno, narava je merjena z lastno pobožno notranjostjo, ki je bistvo njegove tvorne moči.

V Jamovi mladostni pokrajini se izživlja čisto veselje nad izsekom nature in to ugodje narekuje organizacijo slike. Zgradba pokrajine in njena snovna posebnost sta že postranska, slikarja zanima samo njen hipni položaj, ki nudi očesu fine zanimivosti. Igra svetlobe, v solncu se razblinjajoča meglica nad mestom, reko ali poljem, to je ves njegov predmet. Spopolnjevanje tehničnega izražanja ga sili k resnejši koncentraciji in kot cvet iz Jamove gredice, rosnat in v solncu se kopajoč, se je na razstavi pokazal «Motiv iz Podsuseda». Notranja zveza slikarja s pokrajino je tu očitna, slikarski izraz popoln. Polna mladostna sila išče pod vplivom pronicajočega moškega razuma in teoretičnih študij v zvezi z znanostjo novega polja in tudi novih pokrajin. Vedno se ponavljajo

med čistimi liričnimi zasnutki, ki se jim pozna, da jim je oče spontana resonanca slikarjeve notranjosti, poskusi iz volje izvirajočih zgradb, a za enkrat jih močnejši interes za svetlobne probleme zamori. S preselitvijo na Holandsko se izpremeni pokrajina v bistvu in slikar ne more preko predmeta, ki se v rezkojasnem zraku nudi očesu v polni snovnosti. Tehnični način je v Jamovih holandskih pokrajinah neoporečen, manjka jim pa toplina čistega veselja in artistični problem prevladuje v teoretičnih svojstvih. Trezna poteza dela iz pesnika nezanimivega prozajika. A ravno v tem razpoloženju je nastala ona hrepenenja polna «Veja nad vodo», ki dá slutiti zamišljenost njenega mojstra. Sveža skica «Zime» v barvni enostavnosti že riše pot bodočnosti. Jama je v Ljubljani zopet doma. Intuitivno pogrezanje v domačo pokrajino je posvečalo mladost, kot resen mož je z razumom okušal lepoto in z instinktom ustvarjal. Negotovost v kompozicijah (razne vedute iz Ljubljane itd.) je znamenje začetne zmedenosti, ki je zapeljala nekdanjega ilustratorja na nevajeno polje snovne zgradbe; a kakor hitro se prepusti občutku, mu disciplinirana roka ustvari intimno umetnino. Med nje je treba šteti «Zimsko Ljubljano» in «Pogled iz Tivolija». Enostavno ravno polje, gora v sinjini — to so predmeti Jamovega razmaha, ki je danes brez mladostne erotike, pa vkljub suhemu razumu malokdaj profesorski.

Žuboreči potoček Jamovega umetniškega življenja se je prelil v majhno gorsko jezero, ki v prelestni gladini zrcali svojo okolico, včasih — v jasnih nočeh — pa tudi skrivnostne zvezde.

Kot Jamov delavniški sosed je razstavil Ivan Zajec med slikarjevimi deli tudi par plastik. Prijetna svežost konvencionalnih kiparskih zasnutkov v glini je poražena v marmorju. Bukolična skupina in gola vila sta po revnosti koncepcije in neznanju rokodelstva odličen znak hudega nerazumevanja plastike. Ivanu Zajcu manjka za ustvarjanje ne samo krepak odnošaj k svetu in jasen življenski občutek, ampak tudi čut za snov in izobraženje materiala. Zadnji dve desetletji sta pri nas zavrgli rokodelstvo in danes shaja celo mojster Prešernovega spomenika brez njega. Da pa umetnik v taki dobi občuti potrebo ročne izobrazbe, mora imeti predvsem umetniško občutljivo notranjost. F. Mesesnel.

Simon Gregorčič med Italijani. V 6. številki II. letnika rimskega mesečnika «La Cultura»* je objavil Aurelio Palmieri pod naslovom «Il poeta sloveno dell'Isonzo Simone Gregorčič» članek o našem goriškem pevcu. Takoj uvodoma ugotavlja pisec, da ni naloga revije, preiskati politične težnje Slovencev, zajetih v današnje meje Italije, ampak dolžnost njena bodi poglobitev v slovensko duševnost, kakor se kaže v slovenskih literarnih in kulturnih težnjah. Potem piše doslovno: «Italijani smo doslej zanemarjali proučevanje slovanskih literatur. Potrebno je, da tega ne zanemarjamo več. Slovenska kultura, tudi ona radi političnih predsodkov nam sovražna, mora vzbuditi našo pozornost. Širjenje našega jezika in literature zahteva od nas spoznanja slovenskega jezika in literature. Bolj ko grožnje in nasilja bo izmenjava literarnih del doprinesla k zblizanju Italijanov in Slovencev, kar bo zmanjšalo politična nasprotstva in oživilo trgovske stike. Med slovenskimi podaniki Italije je začela procvitati književnost, ki je, kljub redkim iredentističnim ostem, prevzeta simpatij do Italije. Slovenec je, dr. Alojzij Res, ki je o priliki Dantejeve šeststoletnice izdal v Ljubljani krasno knjigo: Dante. Resova je tudi inicijativa za «Jadranski Almanah», ki nam do

* La Cultura, rivista mensile di filosofia, lettere, arte, diretta da Cesare de Lolis, prof. nella R. università di Roma. Leo S. Olschki, editore. Roma.